

Laarbeek

SAMEN VERDER

Kadernota 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding

1.1	Algemeen	3
1.2	Leeswijzer kadernota	3
1.3	Procedure behandeling kadernota	3
1.4	Financiële context met concrete voorstellen	4

2. Afspraken / Wat gaan we er voor doen?

2.1	Algemeen	6
2.2	Afspraken / Wat gaan we er voor doen in 2019?	6
	Programma 1 – Burger en bestuur	7
	Programma 2 – Veiligheid	9
	Programma 3 – Woon- en leefklimaat	11
	Programma 4 – Economie en werkgelegenheid	14
	Programma 5 – Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs	17
	Programma 6 – Financiën en bedrijfsvoering	21

3. Financiële kaderstelling

3.1	Algemeen	23
3.2	Financiële beleidsuitgangspunten 2019-2022	23
3.3	Financieel meerjarenperspectief 2018-2022	26
3.4	Dekkingsplan 2018-2021 (conform begroting 2018)	27
3.5	Samenvatting financieel meerjarenperspectief 2018-2022	27
3.6	Onontkoombare bijstellingen	27
3.7	Niet-beïnvloedbare bijstellingen	28
3.8	Globale doorkijk meerjarenperspectief 2018-2027	29

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Hierbij bieden wij u met trots de Kadernota 2019 aan. Trots, omdat hierin de eerste vertaling van ons Vijfpartijenakkoord '*Handen ineen*' heeft plaatsgevonden, dat op 7 juni 2018 als Raadsprogramma door de raad is vastgesteld. Dit maakt dat wij een beleidsrijke agenda voor de komende jaren presenteren qua ambities en speerpunten, die raadsbreed wordt gedragen.

Vandaar ook de titel '*Samen verder*', waarin wij met de raad, met onze inwoners, bedrijven en instellingen samen verder werken aan het behouden van het unieke karakter van Laarbeek. Kenmerkend voor Laarbeek is dat wij een hoog voorzieningenniveau, een rijk verenigingsleven, levendige kernen en vooral actieve inwoners hebben, die wij op basis van de gemaakte afspraken uit het Raadsprogramma '*Handen ineen*' willen ondersteunen, verbinden en versterken.

Financieel gezien is deze Kadernota qua voorstellen beperkt van opzet en zijn nu alleen de niet-beïnvloedbare én onontkoombare voorstellen opgenomen. De bredere financiële vertaling van het Raadsprogramma zal bij de begroting plaatsvinden, zodat ook op dat moment de integrale afweging in relatie tot eventuele dekkingsmaatregelen kan plaatsvinden. Wel is in de programma-opzet de indeling van het Raadsprogramma gevolgd, zodat in deze Kadernota nu en straks bij de Begroting 2019 zes nieuwe programma's worden gepresenteerd (aansluitend bij de thema's van '*Handen ineen*') in plaats van de vroegere acht.

1.2 Leeswijzer kadernota

Hoofdstuk 1 is een inleidend hoofdstuk, waarin het doel, inhoud en de behandeling van deze kadernota wordt toegelicht in relatie tot het vijfpartijenakkoord en raadsprogramma '*Handen ineen*'. Tevens wordt een samenvatting gegeven van de (financiële) voorstellen, die in deze kadernota zijn opgenomen.

In hoofdstuk 2 van de kadernota wordt normaal gesproken per programma een uitwerking van de geformuleerde ambities/afspraken gegeven in de vorm van 'Wat gaan we er voor doen in 2019?'. Aangezien dit jaar een beperkte Kadernota wordt samengesteld, met enkel een eerste vertaling van het raadsprogramma, zal het onderdeel van 'Wat gaan we ervoor doen in 2019?' pas bij de begroting 2019 worden toegevoegd.

Concrete onontkoombare en niet-beïnvloedbare voorstellen, die in deze Kadernota zijn opgenomen, worden daarnaast in dit hoofdstuk bij het betreffende programma toegelicht.

In hoofdstuk 3 wordt het financiële gedeelte gepresenteerd, dat deze keer ook beperkt van omvang zal zijn. Het begint met een toelichting van de financiële situatie tot nu toe (hoe staat Laarbeek er financieel voor?), gevolgd door een toelichting op de onontkoombare en niet-beïnvloedbare voorstellen.

1.3 Procedure behandeling kadernota

De bespreking van de kadernota wordt gebruikt als hét moment om uw raad in de gelegenheid te stellen om de kaders aan te geven voor het beleid en de financiële situatie van de gemeente Laarbeek. Dit geschiedt normaal gesproken via de algemene beschouwingen bij de kadernota. Aangezien echter deze kadernota van beperkte opzet is, is gekozen voor een uitgebreide bespreking van het vijfpartijenakkoord en raadsprogramma '*Handen ineen*' op 7 juni 2018 en een 'beperkttere' raadsbehandeling van voorliggende Kadernota 2019. De brede algemene beschouwingen zullen bij de behandeling van de begroting 2019 plaatsvinden.

1.4 Financiële context met concrete voorstellen: onontkoombaar en niet-beïnvloedbaar

Laarbeek is een financieel gezonde gemeente. We hebben een kwalitatief hoog voorzieningenniveau en toch is het tot nu toe gelukt om een meerjarig sluitende begroting en een ruim weerstandsvermogen op te bouwen. Streven van het college is om deze goede financiële situatie te behouden danwel te verbeteren. Een structureel sluitende meerjarenbegroting is daarbij uitgangspunt.

Bij de behandeling van de begroting zal -met het raadsprogramma als kader- een brede afweging plaatsvinden samen met de raad over het beschikbaar stellen van nieuwe middelen in relatie tot eventuele aanvullende dekkingsmiddelen. In deze Kadernota worden door het college nu enkel voorstellen gepresenteerd, die onontkoombaar zijn en geen uitstel dulden en die niet-beïnvloedbaar zijn. Deze worden in het navolgende op hoofdlijnen toegelicht.

Onontkoombare voorstellen ten aanzien van bestuur, personeel en bedrijfsvoering

Met de vaststelling van het Vijfpartijenakkoord en Raadsprogramma 'Handen ineen' is gekozen voor een raadsbrede coalitie en een wethouder vanuit alle vijf partijen uit de raad. De financiële consequenties van de uitbreiding qua formatie voor wethouders, de noodzakelijke verbouwing van de bestuursvleugel alsmede de ambtelijke ondersteuning voor een extra wethouder zijn in deze kadernota als onontkoombaar voorstel opgenomen. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar programma 1 van hoofdstuk 2 en voor de financiële vertaling ervan naar de voorstellen met een paarse kleur in hoofdstuk 3.

Met het vaststellen van de Toekomstvisie 'Samen daadkrachtig en energiek naar 2020' is een bewuste keuze gemaakt om een zelfstandige gemeente te zijn die bovendien geen beleidsarme beheer- of regiegemeente is. Qua bedrijfsvoering is vooral ingezet op een slanke en slagvaardige organisatie. Anno 2018 is het nodig onze personeelsformatie en bedrijfsvoering mee te laten groeien in een nieuw tijdsperspectief om de organisatie en medewerkers slagvaardig te houden. Noodzakelijke investeringen in ons personeelsbestand en bedrijfsvoering, zodat deze in evenwicht zijn met de maatschappelijke opgaven en taken van deze tijd, zijn in deze kadernota als onontkoombaar voorstel meegenomen en dulden geen nader uitstel. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar programma 6 van hoofdstuk 2 en voor de financiële vertaling ervan naar de voorstellen met een paarse kleur in hoofdstuk 3.

Voorstellen met een niet-beïnvloedbaar karakter

De kadernota's en ontwerp-begrotingen 2019 van diverse gemeenschappelijke regelingen zijn de afgelopen periode aangeboden aan de gemeente en door de raad van een zienswijze voorzien. Hieruit zijn diverse financiële consequenties naar voren gekomen, die na vaststelling in de verschillende Algemeen Besturen voor de gemeente Laarbeek niet meer beïnvloedbaar zijn. Derhalve wordt voorgesteld om deze nu alvast mee te nemen in voorliggende kadernota van de gemeente. Daar waar een ontwikkeling bij een gemeenschappelijke regeling nog een risico betreft of besluitvorming later plaatsvindt, is deze nog niet opgenomen en zal deze betrokken worden bij de opstelling van de begroting 2019. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar diverse programma's van hoofdstuk 2 en voor de financiële vertaling ervan naar de voorstellen met een blauwe kleur in hoofdstuk 3.

Financieel resumé: Aan de hand van onderstaande categorieën, die in het voorgaande zijn toegelicht, presenteren wij nu schematisch een beperkte financiële Kadernota:

- Actualisatie laatste begrotingsbeeld inclusief effecten circulaire Rijk
- Onontkoombare voorstellen voor bestuur, personeel en bedrijfsvoering (paarse kleur)
- Niet-beïnvloedbare voorstellen van gemeenschappelijke regelingen (blauwe kleur)

Wij kijken uit naar de verdere vertaling van onze ambities en speerpunten uit het raadsprogramma in de begroting en het bijbehorende integrale afwegingsproces.

Kadernota 2019: meerjarensaldi begroting 2019-2027

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ramingen ongewijzigd beleid	22	95	-116	-116	-116	-116	-116	-116	-116
Bijstellingen o.b.v. circulaire Rijk, o.a. maartcirculaire/IBP	68	317	478	585	468	349	209	209	209
Effect meicirculaire 2018	211	170	221	179	179	179	179	179	179
Dekkingsplan 2018-2021	132	267	335	335	335	335	335	335	335
Begrotingsbeeld als startpunt	433	849	918	983	866	747	607	607	607
Bestuur, personeel en bedrijfsvoering	-506	-506	-506	-506	-506	-506	-506	-506	-506
Effecten voorgestelde begrotingen gemeenschappelijke regelingen	-72	-73	-73	-73	-73	-73	-73	-73	-73
Begrotingsbeeld kadernota (met alleen personeel en GR-en)	-145	270	339	404	287	168	28	28	28

Bedragen x € 1.000,-

+ = voordelig effect / - = nadelig effect

Het begrotingspunt als startpunt van deze Kadernota 2019 gaf een zeer positief beeld (€ 433.000,- voordeel in 2019 oplopend tot 983.000,- voordeel in 2022). Dit is onder andere het gevolg van de effecten van de Maartcirculaire 2018/Interbestuurlijk Programma (IBP) en van de Meicirculaire 2018. Een nadere toelichting op deze twee circulaire zal via een afzonderlijke raadsinformatiebrief verstrekt worden.

Wanneer de onontkoombare voorstellen op het gebied van bestuur, personeel en bedrijfsvoering alsmede de niet-beïnvloedbare effecten van de gemeenschappelijke regelingen verwerkt zijn, resulteert een meerjarenperspectief in deze Kadernota van € 145.000,- nadeel in 2019, en voordelen in 2020, 2021 en 2022 van respectievelijk € 270.000,-, € 339.000,- en € 404.000,-.

Uiteraard zullen wij bij de begroting nog belangrijke keuzen moeten maken samen met uw raad om invulling te geven aan de visie en afspraken uit het raadsprogramma. Maar met gepaste trots presenteren we toch ook dit meerjarenperspectief in deze Kadernota, waarin wij onze verantwoordelijkheid nemen om de ambtelijke organisatie in staat te stellen de maatschappelijke opgaven en taken van deze tijd blijvend te faciliteren.

Wij gaan graag met u in debat over onze voorstellen en rekenen op een constructieve discussie voor het vergaren van draagvlak hiervoor.

2. Afspraken / Wat gaan we er voor doen?

2.1 Algemeen

Op basis van het Vijfpartijenakkoord is in de raadsvergadering van 17 mei 2018 het Raadsprogramma 2018-2022 met de titel 'Handen ineen' aangeboden en op 7 juni 2018 vastgesteld. Dit raadsprogramma is een koers op hoofdlijnen voor de raadsperiode (2018-2022) met de bedoeling om juist ruimte te laten voor het proces met elkaar en onze partners. De ambities en speerpunten uit het raadsprogramma zijn thematisch geclusterd over zes nieuwe programma's, die we op aangeven van de raad ook gaan hanteren in deze Kadernota en vervolgens ook de Begroting 2019.

Voor deze insteek is gekozen om voor de raad zo spoedig mogelijk het Raadsprogramma 2018-2022 te vertalen, zodat ook de voorgang gevolgd, gestuurd en bewaakt kan worden.

2.2 Wat gaan we er voor doen in 2019?

Richting de samenstelling van de begroting 2019 zal naast de genoemde afspraken ook nu per programma worden aangegeven 'Wat gaan we er voor doen in 2019?' om deze gestelde afspraken verder te gaan realiseren. Het uitgangspunt bij de benoeming hiervan is het Raadsprogramma 2018-2022. In deze Kadernota zal het kopje 'Wat gaan we er voor doen 2019?' nog niet gevuld zijn, maar een verwijzing naar de begroting bevatten.

De nieuwe verdeling van acht 'oude' naar zes 'nieuwe' programma's op basis van het vastgestelde Raadsprogramma 2018-2022 '*Handen ineen*' heeft als volgt plaatsgevonden:

1. Burger en bestuur:	<i>samenvoeging voorheen programma 6 'Directe dienstverlening' + programma 7 'Relatie tussen burgers en bestuur'</i>
2. Veiligheid	<i>voorheen programma 1</i>
3. Woon- en leefklimaat	<i>voorheen programma 2</i>
4. Economie en werkgelegenheid	<i>voorheen programma 5</i>
5. Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs	<i>samenvoeging voorheen programma 3 'Gezondheid en zorg' + programma 4 'Welzijn en onderwijs'</i>
6. Financiën en bedrijfsvoering	<i>voorheen programma 8</i>

Per programma worden de volgende vaste onderdelen gepresenteerd, op basis van het vastgestelde Raadsprogramma 2018-2022:

- Portefeuillehouders
- Omschrijving van het programma
- Taakvelden
- Afspraken

Na vaststelling van deze kadernota worden andere onderdelen opgenomen en nader uitgewerkt en ingekleurd in de Programmabegroting 2019.

Programma 1 Burger en bestuur

Portefeuillehouders:

Frank van der Meijden (Burgemeester, portefeuille openbare orde en veiligheid)

- Communicatie en voorlichting
- Regionale samenwerking MRE (AB-lid)
- Dienstverlening

Ria van der Zanden-Swinkels (Wethouder financiën en beheer)

- Afvalverwerking

Monika Slaets-Sonneveldt (Wethouder inwonerparticipatie)

- Inwonersparticipatie
- Dorpsraden

Omschrijving

Lokale bestuurlijke samenwerking

De tijd waarin we leven vraagt om verbinding en niet om polarisatie. We voelen de behoefte om op een andere manier met elkaar om te gaan. Dat vergt respect voor en vertrouwen in elkaar, onze partners, inwoners en ambtenaren. Ook vraagt het lef om los te laten en samen optrekken. Onze manier van samenwerken is respectvol naar elkaar, partners, inwoners en ambtenaren.

We stappen in een groeiproces waaraan onlosmakelijk verbonden is dat we 'ruimte geven en ruimte krijgen' en met respect voor ieders rol samenwerking blijven zoeken. We vinden dat we de bestuurlijke samenwerking regelmatig met elkaar moeten bespreken en evalueren.

Samenwerking en cocreatie

De maatschappelijke opgaven van deze tijd vragen om een ander soort lokaal bestuur, overheden zijn in transitie. De gemeente is op zoek naar haar nieuwe rol. De omwenteling die de gemeente maakt in relatie tot de inwoner en groepen inwoners kan getypeerd worden als: 'meer loslaten en minder bemoeizucht'. Zaken niet dichtregelen met beleidsnota's maar gebruik maken van de energie en kennis in de samenleving en hierbij een faciliterende, ondersteunende en verbindende houding aannemen. We staan open voor initiatieven vanuit de samenleving en – waar nodig en gewenst – ondersteunen en faciliteren we deze. We gaan uit van het principe van een 'inclusieve democratie': iedereen telt mee. We gaan daarom ook actief op zoek en in gesprek met mensen die nog niet meedenken of meedoen.

Regionale samenwerking

Met het vaststellen van de Toekomstvisie "Samen daadkrachtig en energiek naar 2030" is er door gemeente en gemeenschap een bewuste keuze gemaakt om een zelfstandige gemeente te zijn. Voor een deel van de maatschappelijke opgaven kan de uitvoering het best plaatsvinden op het laagste schaalniveau, namelijk dat van de gemeente Laarbeek. Bij andere opgaven ligt het echter voor de hand om de samenwerking met omliggende gemeenten op te zoeken.

Wij hanteren daarbij het principe dat samenwerking gebaseerd moet zijn op inhoudelijke vraagstukken, op basis van "goedschaligheid": we kiezen daarbij het juiste schaalniveau. We nemen graag een proactieve rol in regionale netwerken en kijken over de bestaande regiogrenzen heen om gemeentelijke en regionale belangen te behartigen en kansen te benutten.

Taakvelden

- 0.1 Bestuur
- 0.2 Burgerzaken
- 7.2 Riolering
- 7.3 Afval
- 0.10.1 Mutaties reserves - programma 1 Burger en bestuur

Afspraken

- We vinden dat we de lokale bestuurlijke samenwerking continu met elkaar moeten bespreken en minimaal 2 maal per jaar evalueren.
- We gaan op zoek naar en laten ons inspireren door andere vormen om ons democratisch proces te verbeteren.
- We nemen graag een proactieve rol in regionale netwerken en kijken over de bestaande regio-grenzen heen om gemeentelijke en regionale belangen te behartigen en kansen te benutten.

Wat gaan we er voor doen in 2019?

Deze te benoemen punten zullen nader worden geconcretiseerd bij de samenstelling van de begroting 2019.

Onontkoombare bijstellingen en niet-beïnvloedbare bijstellingen

Programma 1	2018	2019	2020	2021	2022
Uitbreiding naar 3,5 fte wethouders (van 4 naar 5 personen)	-30	-47	-47	-47	-47
Onontkoombare bijstellingen	-30	-47	-47	-47	-47

bedragen x € 1.000
+ = voordeel; -= nadeel

Toelichting

Uitbreiding van 3,0 fte naar 3,5 fte wethouders (van 4 naar 5 personen)

De uitbreiding van 0,5 fte met ingang van 17 mei 2018 vraagt om extra budgetruimte van € 47.000 vanaf 2019. Voor 2018 betreft dit voor 7,5 maand een bedrag van € 30.000. De kosten van de verbouwing van de bestuursvleugel (om van vier naar vijf wethouderskamers te gaan) zullen afzonderlijk aan de raad worden voorgelegd met als voorstel om de kosten ten laste te brengen van het budget 'incidentele onvoorziene lasten'.

Programma 1	2018	2019	2020	2021	2022
Metropool Regio Eindhoven (MRE)		pm	pm	pm	pm
Niet-beïnvloedbare bijstellingen		pm	pm	pm	Pm

bedragen x € 1.000
+ = voordeel; -= nadeel

Toelichting

Metropool Regio Eindhoven (MRE):

Momenteel loopt een claim van afvalverwerker Attero over de periode 2015 t/m januari 2017 van totaal € 4,8 miljoen. Of en welk aandeel Laarbeek hierin zal hebben, is nog niet duidelijk.

Verder kunnen de nog te bepalen nieuwe wensen n.a.v. behandeling Regionale Agenda leiden tot extra lasten waarin nog niet is voorzien.

Daarnaast is inmiddels duidelijk geworden dat bij het Regionaal Historisch Centrum (RHCE) sprake is van een structureel tekort als gevolg van de doorontwikkeling van het Duurzame Digitale Beheersysteem (DDBS). Lopend onderzoek zal gaan uitwijzen hoe het voorstel zal zijn om tot een oplossing te gaan komen.

Programma 2 Veiligheid

Portefeuillehouder:

Frank van der Meijden (Burgemeester, portefeuille openbare orde en veiligheid)

- Openbare orde en veiligheid

Omschrijving

Inwoners willen zich veilig voelen in hun eigen leefomgeving. Kleine irritaties, zoals foutparkeren en zwerfvuil, maar ook grotere vraagstukken, zoals overlast van verwarde personen, criminaliteit en illegale wietplantages,

geven inwoners een onveilig gevoel.

Het is belangrijk dat dit in een vroegtijdig stadium wordt gesignaleerd. Dat vraagt om ogen en oren in de wijk, onder meer van de politie en van gemeentelijke handhavers maar ook van inwoners. Een veilige samenleving is een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Wij accepteren geen ondermijning en ondersteunen hierin de burgemeester.

Door de toenemende digitalisering is het zorgvuldig omgaan met de informatie en gegevens van inwoners (persoonsgegevens) en organisaties ook voor gemeenten van steeds groter belang. Uitval van computers,

het zoek raken van gegevensbestanden of het door onbevoegden kennisnemen dan wel manipuleren van bepaalde gegevens kan ernstige gevolgen hebben voor de continuïteit van de dienstverlening. Een betrouwbare, beschikbare en correcte informatiehuishouding is essentieel voor de dienstverlening van gemeenten en de privacy van onze inwoners.

Taakvelden

- 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid
- 7.5 Begraafplaatsen en crematoria
- 0.10.2 Mutaties reserves - programma 2 Veiligheid

Afspraken

- Wij accepteren geen ondermijning en stimuleren onze inwoners om mede verantwoordelijkheid te dragen voor een veilige samenleving.
- Wij benutten onze bestuurlijke netwerken ten behoeve van de handhaving.
- Wij blijven werken aan een betrouwbare en veilige informatiehuishouding.

Wat gaan we er voor doen in 2019?

Deze te benoemen punten zullen nader worden geconcretiseerd bij de samenstelling van de begroting 2019.

Onontkoombare bijstellingen en niet-beïnvloedbare bijstellingen

Programma 2	2018	2019	2020	2021	2022
Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)		-28	-28	-28	-28
Niet-beïnvloedbare bijstellingen		-28	-28	-28	-28

bedragen x € 1.000
+ = voordeel; - = nadeel

Toelichting

Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)

In de ontwerpbegroting 2019 van de VRBZO wordt voorgesteld om de gemeentelijke bijdrage met ingang van 2019 structureel met € 1 miljoen te verhogen, hetgeen voor Laarbeek leidt tot een extra bijdrage van € 28.000.

Tevens is er een aantal financiële risico's zoals onvoldoende loonindexering komend jaar ($\pm$ € 350.000) en extra incidentele baten ($\pm$ € 400.000). Daarnaast zal de dekking voor het structureel tekort Arbeidshygiëne pas bij de Kadernota 2020 VRBZO worden aangegeven (m.i.v. 2022 totaal € 580.000).

Programma 3 Woon- en leefklimaat

Portefeuillehouders:

Tonny Meulenstein (Wethouder ruimte en economie)

- Ruimtelijke ordening
- Visie buitengebied
- Volkshuisvesting
- Mobiliteitsagenda

Ria van der Zanden-Swinkels (Wethouder financiën en beheer)

- Verkeer en vervoer
- Openbare werken

Monika Slaets-Sonneveldt (Wethouder inwonerparticipatie)

- Natuur en Landschap

Joan Briels (Wethouder jeugd, duurzaamheid, omgevingswet, toerisme en recreatie)

- Duurzaamheid
- Omgevingswet

Omschrijving

Wonen en leefbaarheid

Om een vitale en toekomstbestendige gemeente te blijven is een evenwichtige leeftijdsopbouw essentieel. Om een diversiteit aan mensen te verleiden om in Laarbeek te blijven en te komen wonen zijn er voldoende geschikte woningen en woonvormen nodig die aansluiten bij huidige en toekomstige behoeften. We voorzien zowel in de demografische vraag op de lange als op de korte termijn (levensloopbestendig). Indien nodig treden we in overleg met de provincie over de uitbreidingsbehoefte. De woningen dienen evenwichtig over de kernen te zijn verdeeld, waarbij de bouw van woningen in Aarle-Rixtel en Lieshout, gezien het beperkte aanbod en grote vraag, de komende tijd de eerste prioriteit heeft.

Open, groene ruimte in de kernen wordt steeds schaarser maar bepaalt wel in belangrijke mate het dorpse karakter van Laarbeek. Dit willen we voor de toekomst graag behouden. We richten ons daarom als het gaat om woningbouw ook op het herbestemmen en herstructureren van bestaande bebouwde gebieden en gebouwen (ook kerken).

Laarbeek is een groene gemeente, zelfs de groenste gemeente van Europa. Groen is een kernkwaliteit van Laarbeek. Op verschillende manieren spant de gemeente zich in voor een verbetering van natuur, milieu en landschap. Deze inspanningen dragen immers bij aan een gezond leefklimaat. Mede om soortenrijkdom te behouden en herstellen wordt nieuwe natuur aangelegd.

Het is goed wonen in Laarbeek. De wijze waarop de voorzieningen in de openbare ruimte worden beheerd en onderhouden draagt bij aan de veiligheid en de beleving van de openbare ruimte. Het beheer en onderhoud is onderhevig aan nieuwe ontwikkelingen en (wettelijke)eisen. Daarbij kan gedacht worden aan het verbod op het gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen, demografische ontwikkelingen, de gevolgen van de klimaatverandering. Maar ook het toenemende aantal initiatie-

ven, waarbij het onderhoud en beheer samen met en door inwoners vorm wordt gegeven. Ook is er sprake van een toename van het te onderhouden en te beheren oppervlak door de aanleg van nieuwe woonwijken en natuur. Om het beheer en onderhoud op orde te houden zijn investeringen en reserveringen noodzakelijk. Er dienen om achterstanden te voorkomen en onveilige situaties uit te bannen nieuwe afspraken te worden gemaakt over het beheer- en onderhoudsniveau van de openbare ruimte.

Laarbeek wil de nabijheid tot Helmond en Eindhoven beter benutten, met behoud van het landelijke karakter. Een snelle en comfortabele verbinding met het stedelijk gebied is hiervoor onontbeerlijk. Voor verbeteringen in de weginfrastructuur (inclusief de Beekse brug) is een krachtige proactieve lobby gericht op bereikbaarheid enerzijds en een aanvaardbaar verkeersniveau ten behoeve van de leefbaarheid anderzijds noodzakelijk. Besluiten over de verkeersinfrastructuur benaderen wij altijd vanuit de 'Ladder van Verdaas'. Nut en noodzaak dienen eerst aangetoond te zijn voordat nieuwe structuren worden aangelegd. Daarnaast dienen andere vormen van (duurzaam) vervoer te worden gestimuleerd, door bijvoorbeeld het versterken van het openbaar vervoer, de aanleg van snelfietsroutes en de plaatsing van snellaadpalen.

Landelijk gebied

In het landelijk gebied doen zich vele gewenste maar ook ongewenste ontwikkelingen voor die moeten worden omgezet in nieuwe kansen en dragers voor de leefbaarheid van het landelijk gebied, daarbij wordt er gezocht naar een nieuwe balans tussen de verschillende functies.

Enerzijds worden steeds meer agrarische bedrijven beëindigd, anderzijds is er de toenemende schaalvergroting. Dat leidt tot vraagstukken met betrekking tot het hergebruik van de vrijkomende agrarische bebouwing en gronden, verloedering en toename van (drugsgelerateerde) criminaliteit. Het gaat dus om economische belangen maar zeker ook om andere waarden zoals gezondheid, natuur en landschap, biodiversiteit en klimaat. Verschillende belangen zullen moeten worden gewogen. We willen de zich voordoende ontwikkelingen kunnen sturen en omzetten naar kansen om de leefbaarheid in het buitengebied te behouden en te versterken.

Er dient daarbij ook te worden gezocht naar nieuwe economische dragers om de visie vorm te kunnen geven. Daarbij kan concreet gedacht worden aan instrumenten om invulling te geven aan het beleid (van herbestemming tot sloop) voor vrijkomende agrarische bebouwing.

Duurzaamheid

Duurzaamheid en de energietransitie zijn thema's die ook landelijk erg in ontwikkeling zijn. In Laarbeek is er de afgelopen jaren ingezet op duurzaamheid waarbij samenwerking met inwoners en organisaties centraal stond. Er zijn experimentele vormen van duurzaamheid en innovatie bevorderd. We willen focus aanbrengen in de doelstellingen voor de komende jaren. Tegelijkertijd willen we duurzaamheid echter ook in alle reguliere beleidsonderwerpen verankeren.

Taakvelden

- 2.1 Verkeer en vervoer
- 2.2 Parkeren
- 2.3 Recreatieve havens
- 5.4 Musea
- 5.5 Cultureel erfgoed
- 5.6 Media
- 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

7.4 Milieubeheer

8.1 Ruimtelijke ordening

8.3 Wonen en bouwen

0.10.3 Mutaties reserves - programma 3 Woon- en leefklimaat

Afspraken

- Wij stemmen woningbouw af op de (demografische) vraag naar woningen op zowel de lange als korte termijn.
- Wij hanteren het uitgangspunt van een evenredige verdeling van woningen over de kernen en de komende periode geven wij daarom prioriteit aan woningbouw in de kernen Aarle-Rixtel en Lieshout;
- Ter behoud van het dorpse karakter worden niet alle open plekken bebouwd.
- Naast uit- en inbreiding richten we ons ook op herbestemming en –structurering van bestaande bebouwde gebieden en gebouwen.
- Er worden (nieuwe) afspraken gemaakt over het beheer- en onderhoudsniveau van de openbare ruimte.
- We voeren een krachtige proactieve lobby gericht op bereikbaarheid en een aanvaardbaar verkeersniveau ten behoeve van de leefbaarheid (volgens Ladder van Verdaas).
- Wij stellen een visie op voor het buitengebied.
- Wij gaan op zoek naar kansen en nieuwe economische dragers voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen.
- We zetten onverminderd in op duurzaamheid en brengen focus aan in concrete duurzaamheidsdoelstellingen en tegelijkertijd verankeren we duurzaamheid in alle beleidsonderwerpen.
- We zetten in op het versterken van de natuur en landschap van Laarbeek.

Wat gaan we er voor doen in 2019?

Deze te benoemen punten zullen nader worden geconcretiseerd bij de samenstelling van de begroting 2019.

Onontkoombare bijstellingen en niet-beïnvloedbare bijstellingen

Niet van toepassing.

Programma 4 Economie en werkgelegenheid

Portefeuillehouders:

Tonny Meulenstein (Wethouder ruimte en economie)

- Economische zaken (incl.kermessen en markten)

Greet Buter (Wethouder werk en inkomen)

- Participatiewet
- Statushouders
- Inburgering
- Minimabeleid
- Woningbouw locatiestudie Aarle-Rixtel

Joan Briels (Wethouder jeugd, duurzaamheid, omgevingswet, toerisme en recreatie)

- Toerisme en Recreatie (incl.Blauwe Poort en Waterboulevard)

Ria van der Zanden-Swinkels (Wethouder financiën en beheer)

- Financiën (grondzaken)

Omschrijving

Bedrijvigheid

Het winkelbestand in de kleine kernen staat onder druk. Toenemende mobiliteit, internetmogelijkheden, schaalvergroting en de behoefte aan recreatief winkelen leidt er toe dat deze voorzieningen onder druk komen te staan. Laarbeek beschikt over een visie met betrekking tot detailhandel. Wij nemen een actieve houding aan in het versterken van de (winkel)centra en het oplossen van leegstand. Dit vraagt om een toekomstperspectief met betrekking tot detailhandel.

Door het clusteren en herstructureren van bedrijventerreinen wordt er naar gestreefd om nieuwe kansen voor lokale bedrijvigheid en dus werkgelegenheid te creëren en tevens verbeteringen aan te brengen met betrekking tot de leefbaarheid. Bemmer IV, heeft daarbij als relatief nieuw en boven-lokaal bedrijventerrein onze speciale aandacht.

Met het aantrekken van de economie en de toenemende vraag naar (grote) bedrijfskavels is het van belang dat wordt vastgehouden aan het Ambitieprogramma Bemmer IV (kwaliteit en uitstraling).

Laarbeek zal ook een actieve rol vervullen in de regionale afstemming over bedrijventerreinen.

Laarbeek heeft sinds 2017 een ondernemersfonds. Het is een initiatief van Parkmanagement Laarbeek, CentraManagement Laarbeek en ZLTO. Het fonds is bedoeld om georganiseerd ondernemerschap in staat te stellen om collectieve zaken structureel te financieren en daarmee de economie in Laarbeek te versterken. In 2018 volgt een evaluatie die inzicht geeft in de wensen van de ondernemers; in 2021 vindt een eindevaluatie plaats.

Toerisme en recreatie

Laarbeek heeft haar inwoners maar zeker ook de inwoners van de omliggende gemeenten en het stedelijk gebied het nodige te bieden. Er is voldoende potentieel op verschillende vlakken dat beter kan worden benut. Daarom wordt ingezet op een stevige positionering van Laarbeek.

Laarbeek profileert zich als Waterpoort van de Peel en spant zich in voor een aantrekkelijk buitengebied met extensieve en laagdrempelige recreatie. De komende periode wordt verder ingezet op (het faciliteren van) kleinschalige recreatieve functies waarbij de focus in het bijzonder op Waterboulevard en de Blauwe Poort komt te liggen. Met beide projecten wordt verder gebouwd aan Waterpoort van de Peel.

Participatie en armoede

We zetten ons in om (verborgen)armoede te bestrijden, armoede die voor de samenleving niet zichtbaar is met als uitgangspunt gelijke kansen voor iedereen. Daarbij willen we speciale aandacht besteden aan kinderarmoede.

Wij vinden dat kinderen niet de dupe mogen worden van de financiële situatie waarin zij zich bevinden.

Preventie en vroegtijdig signaleren van betalingsachterstanden kunnen helpen om (problematische) schulden te voorkomen.

Problematische schulden leiden niet zelden tot gezondheidsproblemen, een beroep op de bijstand en/of huisuitzetting of zelfs tot jeugdhulpvraagstukken. We vinden het daarom van belang om de schulddienstverlening verder door te ontwikkelen om dit instrument zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen inzetten.

Sinds 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. Dit betekent dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor het bieden van ondersteuning aan mensen met (verminderd) arbeidsvermogen bij het vinden van passend werk. Laarbeek werkt hiervoor regionaal samen in het werkbedrijf Senzer. Om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te kunnen toeleiden naar de reguliere arbeidsmarkt zijn voorzieningen nodig, zoals werkervaringsplaatsen en mogelijkheden voor maatschappelijke deelname bij lokale voorzieningen. Door een breder aanbod van dergelijke (laagdrempelige) voorzieningen

wordt de kans tot de toeleiding naar de arbeidsmarkt vergroot. We zetten in op maatwerk door samenwerking met alle partners die nodig zijn om mensen te helpen en kijken daarbij over de grenzen van de bestaande regels en kaders heen.

Taakvelden

- 0.3 Beheer overige gebouwen en gronden
- 3.1 Economische ontwikkeling
- 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
- 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
- 3.4 Economische promotie
- 6.3 Inkomensregelingen
- 6.4 Begeleide participatie
- 6.5 Arbeidsparticipatie
- 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)
- 0.10.4 Mutaties reserves - programma 4 Economie en werkgelegenheid

Afspraken

- We schenken extra aandacht aan onze bedrijventerreinen om de kansen voor (lokale) bedrijvigheid te vergroten.
- Na een tussenevaluatie in 2018 wordt in 2021 een eindevaluatie uitgevoerd van het ondernemersfonds.
- We werken aan een toekomstperspectief voor de detailhandel.
- We blijven inzetten op kleinschalige recreatieve functies en we focussen op Waterboulevard en Blauwe Poort.
- We blijven inzetten op een stevige positionering van Laarbeek als Waterpoort van de Peel.
- We richten ons op de bestrijding van de verborgen armoede, in het bijzonder bij kinderen.
- Schulddienstverlening wordt verder doorontwikkeld.
- Er worden laagdrempelige voorzieningen gecreëerd voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt gericht op participatie.

Wat gaan we er voor doen in 2019?

Deze te benoemen punten zullen nader worden geconcretiseerd bij de samenstelling van de begroting 2019.

Onontkoombare bijstellingen en niet-beïnvloedbare bijstellingen

Niet van toepassing

Programma 5 Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs

Portefeuillehouders:

Greet Buter (Wethouder werk en inkomen)

- Accommodatiebeleid

Ria van der Zanden-Swinkels (Wethouder financiën en beheer)

- Beheer van gemeentelijke gebouwen

Monika Slaets-Sonneveldt (Wethouder inwonerp participatie)

- WMO/ouderenbeleid
- Jongerenparticipatie
- Welzijn
- Sport
- Kunst en cultuur

Joan Briels (Wethouder jeugd, duurzaamheid, omgevingswet, toerisme en recreatie)

- Jeugdzorg
- Onderwijs
- Volksgezondheid

Omschrijving

Sociaal domein

De aanpak binnen het sociale domein vraagt om een integrale benadering van het (gezins)systeem. Steeds op zoek gaan naar het leveren van maatwerk passend bij de situatie en vraag om ondersteuning zoals die zich voordoet. Dat vraagt op zijn beurt om verdergaande deregulering en ont-schotting tussen de te onderscheiden domeinen. Daarmee wordt de benodigde ruimte gecreëerd voor het bieden van maatwerk en wordt ervoor gezorgd dat de zorg voor Laarbeek betaalbaar blijft. We willen maatwerk bieden, toegesneden op de individuele ondersteuningsbehoefte. Van het gelijkheidsbeginsel naar erkende ongelijkheid, het ongelijkheidsbeginsel. Doen wat nodig is in dít geval, in déze situatie binnen déze omstandigheden.

Denkend en werkend vanuit economisch en maatschappelijk rendement, dat wat onze inwoner(s) daadwerkelijk helpt en minder vanuit het systeem en/of rechtmatigheid.

We willen hierbij inbreng van de gebruikers van de zorg door periodiek te monitoren. We hebben er belang bij om inzicht te krijgen in behoeften en kosten om ons op basis daarvan te richten op pre-ventie.

Zorg en welzijn

Je goed voelen wordt voor een belangrijk deel bepaald door mensen om je heen. Mensen met wie je lief en leed kunt delen en op wie je een beroep kunt doen als het even minder goed gaat. Helaas heeft niet iedereen een sociaal netwerk waarop hij terug kan vallen. Eenzaamheid wordt door veel van onze inwoners als een groot probleem ervaren. Het gemis aan verbondenheid met anderen kan nadelige gevolgen hebben voor de gezondheid en er toe leiden dat mensen meer gebruik maken van voorzieningen. Eenzaamheid is bovenal vanuit menselijke oogpunt ongewenst. Wij willen hen (jong en oud) niet aan hun lot overlaten.

Gezondheid kan gezien worden als 'het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven'.

Het gaat niet alleen om de afwezigheid van ziekte. Mensen die goed leren omgaan met hun ziekte (aanpassingsvermogen) ervaren hun gezondheid over het algemeen ook als goed. Er wordt niet zozeer gekeken naar problemen of beperkingen, maar naar de mogelijkheden die mensen zelf nog hebben.

Wij willen blijvend inzetten op deze nieuwe benaderingswijze van gezondheid en verwachten van onze professionals dat zij deze gedachte als uitgangspunt voor hun handelen nemen en aansluiting zoeken bij datgene wat iemand (nog) wil bereiken en mensen daarbij ondersteunen.

De afbouw van zorginstellingen en toename van het aantal ouderen, maakt dat meer mensen met een fysieke of mentale beperking langer in de kernen blijven wonen en zo zelfstandig mogelijk mee kunnen blijven doen. Dit vraagt om een zorgvuldige inrichting van de openbare ruimte, zodat gemeentelijke gebouwen en noodzakelijke voorzieningen (o.a. winkels, horeca) herkenbaar, bereikbaar en toegankelijk zijn.

Door de toenemende vergrijzing van onze maatschappij wordt het aandeel van mensen met dementie ook een stuk groter in de nabije toekomst. Laarbeek probeert daar op in te spelen door een dementie-vriendelijke gemeente te zijn waarin gekeken wordt naar de mensen met dementie en hun omgeving.

Omdat mensen langer thuis blijven wonen moet de zorg hierop aangepast worden.

Ook het begrip voor mensen met dementie in onze dorpen zal moeten veranderen zodat ze langer mee kunnen doen in hun buurt en vereniging.

Steeds vaker wordt bij het verlenen van zorg een beroep gedaan op vrijwilligers die mantelzorg verlenen. Mantelzorg verlenen, hoort bij het leven. Dat neemt niet weg dat mantelzorgers overbelast kunnen raken. Slechts een beperkt gedeelte van de mantelzorgers is in beeld bij de welzijnsorganisatie.

Veel van hen vinden het normaal wat ze doen en hebben geen behoefte aan ondersteuning of advies. In de toekomst zal steeds vaker een beroep op mantelzorgers moeten worden gedaan. De mantelzorger moet, daar waar nodig en gewenst, vanuit de sociale basisstructuur ondersteund en ontlast worden.

Jeugdparticipatie is het maatschappelijk meedoen van jeugd, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk of via een maatschappelijke stage. Dit geeft jongeren inspraak en invloed en een bredere kijk op de maatschappij waar ook zij onderdeel van uitmaken. Ze krijgen de mogelijkheid om een initiatief te nemen en verantwoordelijkheid te dragen. In de Toekomstvisie van Laarbeek is aangegeven dat de jeugd onze toekomst is.

Accommodaties

In Laarbeek is de afgelopen jaren flink geïnvesteerd in voorzieningen in alle dorpen, waardoor er een uitstekend niveau aan sociale, culturele en educatieve voorzieningen aanwezig is. Dit willen we naar de toekomst toe ook zo behouden. Dat vraagt enerzijds om reserveringen/investeringen ten aanzien van het beheer en onderhoud van de voorzieningen maar vraagt ook om een andere verdeling van de verantwoordelijkheden met betrekking tot het beheer en onderhoud van de voorzieningen. Er zal een grotere rol en inbreng van de inwoners en organisaties worden verwacht.

Taakvelden

- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken
- 5.1 Sportbeleid en activering
- 5.2 Sportaccommodaties
- 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
- 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.2 Wijkteams
- 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)
- 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+
- 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-
- 6.81 Geëscaleerde zorg 18+
- 6.82 Geëscaleerde zorg 18-
- 7.1 Volksgezondheid
- 0.10.5 Mutaties reserves - programma 5 Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs

Afspraken

- We werken toe naar een sociaal domein zonder schotten met minder regels, met als doelstelling om goede zorg betaalbaar te houden; we willen hierbij inbreng van de gebruikers van de zorg door periodiek te monitoren en ons op basis daarvan te richten op preventie.
- We zetten ons in voor een eenzaamheidsaanpak (voor jong en oud).
- We blijven inzetten op een bredere kijk op gezondheid.
- Bij de inrichting van openbare voorzieningen en openbare ruimte wordt rekening gehouden met mensen met een mentale of fysieke beperking.
- We willen overbelasting van mantelzorgers voorkomen.
- We willen de participatie van jeugd bevorderen.
- We zorgen ervoor dat accommodaties op orde blijven.

Wat gaan we er voor doen in 2019?

Deze te benoemen punten zullen nader worden geconcretiseerd bij de samenstelling van de begroting 2019.

Onontkoombare bijstellingen en niet-beïnvloedbare bijstellingen

Programma 5	2018	2019	2020	2021	2022
GGD Brabant-Zuidoost	-24	-3	-4	-4	-4
Peelgemeenten, bijzondere bijstand	-41	-41	-41	-41	-41
Peelgemeenten, uitvoeringskosten	0	0	0	0	0
Niet-beïnvloedbare bijstellingen					

bedragen x € 1.000
+ = voordeel; - = nadeel

Toelichting

GGD Brabant-Zuidoost

Via de 1ste begrotingswijziging GGD 2018 heeft eenmalige aanvulling plaatsgevonden van de negatieve algemene reserve tot aan het gestelde minimale niveau van € 600.000 (2018: 1,0173 per inwoner). Voor Laarbeek betekent dit een eenmalige bijdrage van € 22.000.

Tevens heeft een structurele verhoging plaatsgevonden van de inwonerbijdrage als gevolg van toename aantal lijkschouwingen en euthanasieverklaringen (2018: € 0,105 per inwoner, oplopend naar € 0,16 per inwoner in 2020). Voor Laarbeek betekent dit een oplopende structurele bijdrage naar € 4.000.

Daarnaast worden in de ontwerpbegroting 2019 structurele en onvermijdelijke meerkosten gepresenteerd (als gevolg van onder andere loonkostenstijging € 250.000 en kosten statushouders kinderen € 70.000). De mogelijke financiële gevolgen hiervan worden pas later inzichtelijk bij de presentatie van de Begroting 2019 GGD via het Algemeen Bestuur d.d. 4 juli 2018. Mogelijke dekking is via algemene reserve, bezuiniging, hogere gemeentelijke bijdrage of een combinatie van het voorgaande.

Peelgemeenten, bijzondere bijstand

Binnen het onderdeel Bijzondere bijstand, Minimabeleid en Schulddienstverlening (BMS) is een structureel tekort ter grootte van € 41.000 van het budget voor Bijzondere bijstand.

Peelgemeenten, uitvoeringskosten

De Gemeenschappelijke Regeling Peelgemeenten heeft een ontwerpbegroting 2019 gepresenteerd waarin de uitvoeringskosten dienen te worden verhoogd met eenmalige en structurele bedragen. Concreet betekent dit voor Laarbeek in 2018 € 96.000, 2019 € 143.000, 2020 € 157.000, 2021 € 134.000 en 2022 € 165.000. Voorgesteld wordt om voorsnog deze benodigde extra bijdrage te dekken uit het budget Sociaal Domein.

Programma 6 Financiën en bedrijfsvoering

Portefeuillehouders:

Frank van der Meijden (Burgemeester, portefeuille openbare orde en veiligheid)

- Inkoop- en aanbesteding
- I&A

Greet Buter (Wethouder werk en inkomen)

- P&O

Ria van der Zanden-Swinkels (Wethouder financiën en beheer)

- Financiën (incl.belastingen)

Omschrijving

Financiën

De gemeente Laarbeek is een financieel gezonde gemeente. We hebben een kwalitatief hoog voorzieningenniveau en toch is het tot nu toe gelukt om een meerjarig sluitende begroting en een ruim weerstandsvermogen te hebben en op te bouwen. De komende raadsperiode streven we ernaar om deze goede financiële situatie te behouden dan wel te verbeteren. We blijven investeren in de gemeenschap en willen de huidige leefkwaliteit behouden dan wel versterken. Afgezien van de reguliere inflatiecorrecties, willen we echter terughoudend omgaan met lastenverhoging.

Bedrijfsvoering

Met het vaststellen van de Toekomstvisie "Samen daadkrachtig en energiek naar 2030" is er door gemeente en gemeenschap een bewuste keuze gemaakt om een zelfstandige gemeente te zijn die bovendien geen beleidsarme beheer- of regiegemeente is. De gemeente heeft de afgelopen jaren vooral ingezet op een slanke en slagvaardige organisatie. Anno 2018 is het nodig onze personeelsformatie en de bedrijfsvoering mee te laten groeien in een nieuwe tijdsperspectief om de organisatie en de medewerkers slagvaardig te houden.

Taakvelden

- 0.4 Overhead
- 0.5 Treasury
- 0.61 OZB woningen
- 0.62 OZB niet-woningen
- 0.64 Belastingen overig
- 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
- 0.8 Overige baten en lasten
- 0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)
- 0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten
- 0.10.6 Mutaties reserves - programma 6 Financiën en bedrijfsvoering

Afspraken

- Wij werken aan het behoud dan wel het versterken van de huidige leefkwaliteit in onze gemeente en zijn terughoudend met het verhogen van lasten voor onze inwoners; uitgangspunt hierbij is de vastgestelde begroting 2018.
- Wij investeren in ons personeelsbestand en de bedrijfsvoering, zodat die in evenwicht zijn met de maatschappelijke opgaven en taken van deze tijd; de hierover gemaakte afspraken concretiseren we in de Kadernota voor de begroting 2019.

Wat gaan we er voor doen in 2019?

Deze te benoemen punten zullen nader worden geconcretiseerd bij de samenstelling van de begroting 2019.

Onontkoombare voorstellen en niet-beïnvloedbare bijstellingen

Programma 6	2018	2019	2020	2021	2022
Plan van aanpak personele knelpunten	-225	-384	-384	-384	-384
Noodzakelijke investeringen bedrijfsvoering	-75	-75	-75	-75	-75
Onontkoombare bijstellingen	-300	-459	-459	-459	-459

bedragen x € 1.000
+ = voordeel; -= nadeel

Toelichting

Plan van aanpak personele knelpunten

Het personeelsbestand moet in evenwicht zijn met de maatschappelijke opgaven. Hiervoor is het noodzakelijk om de knelpunten binnen het huidige personeelsbestand op te lossen. Dit vraagt om een structurele bijstelling van € 384.000.

Noodzakelijke investeringen bedrijfsvoering

Om aan de maatschappelijke opgaven te kunnen voldoen is het naast de aanpassing van het personeelsbestand ook noodzakelijk om in de bedrijfsvoering te investeren. Hiervoor is een structureel bedrag noodzakelijk van € 75.000.

3. Financiële kaderstelling

3.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op met name het financiële gedeelte. Het begint met een toelichting op de financiële situatie tot nu toe, waarna dit gevolgd wordt door actualisatie van deze financiële situatie en het doen van concrete voorstellen vanuit het college. Wij nodigen de raad uit om ook over dit deel de discussie aan te gaan om de financiële kaders helder te krijgen, die zoals gezegd zijn vertaalslag krijgt in de begroting 2019 met bijbehorend meerjarenperspectief 2020-2022.

Doel van dit hoofdstuk is om allereerst informatie over te brengen over de meest actuele stand van de financiële zaken en vervolgens concrete voorstellen aan uw raad voor te leggen ter besluitvorming. Wij nodigen u uit om hierover met ons te discussiëren teneinde de '*ins en outs*' van een voorstel te bespreken en mogelijk daarmee ook het draagvlak te vergroten. Dit financieel gedeelte sluit af met een structureel sluitende begroting, zoals ook altijd de doelstelling is van onze gemeente.

3.2 Financiële beleidsuitgangspunten 2019-2022

In de voorliggende kadernota zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd voor de jaarschijven 2019-2022 als opmaat naar de begroting 2019.

1. De basis van het meerjarenperspectief is de gewijzigde begroting 2018 (inclusief de 1^e financiële bijstelling 2018, aangevuld met de 1^e tussenrapportage 2018).
2. In de begroting 2018 is in het meerjarenperspectief 2019-2021 uitgegaan van een constant loon- en prijspeil in zowel de uitgaven als inkomsten (o.a. de berekening van de Uitkering Gemeentefonds). Hiermee wordt ook rekening gehouden in deze kadernota.
3. De indexering van specifiek het Subsidieprogramma 2016-2019 vindt plaats op de subsidies van het voorgaand begrotingsjaar op basis van de raming uit de laatst bekende Macro Economische Verkenningen (MEV) van het Centraal Planbureau (MEV 2018 - september 2017). Als gevolg hiervan wordt voor de subsidieramingen in de begroting 2019 de indexering uit de MEV gehanteerd die betrekking heeft op het voorafgaande begrotingsjaar, t.w. 2018.
Prijnsindexering: De prijsindexering wordt gebaseerd op de indicator '*prijs netto materiele overheidsconsumptie (Imoc)*' en bedraagt +1,4%.

Bij de professionele instellingen wordt voor het deel van de aangewezen looncomponent de loonindexering toegepast.

Loonindexering: De loonindexering wordt gebaseerd op de indicator '*loonvoet sector overheid*' en bedraagt +2,7%.

4. De personeelskosten worden geïndexeerd als afgeleide van de CAO gemeenteambtenaren. De huidige CAO loopt van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. Daarbij is over een periode van 20 maanden een structurele verhoging doorgevoerd van 3,25%. Deze budgettaire structurele verhoging is al geheel bijgesteld en verwerkt in de begroting 2018. Omdat de huidige CAO afloopt per 1 januari 2019 wordt voorlopig voor 2019 een loonindexering toegepast op basis van de raming van de prijsindexering uit de laatst bekende Macro Economische Verkenningen (MEV) van het Centraal Planbureau (MEV 2018 - september 2017), t.w. +2,7%.
Of deze voorlopig toegepaste loonindexering 2019 (+2,7%) juist zal zijn, zal moeten blijken als een nieuwe cao-gemeenteambtenaren bekend zal worden. De daaruit voortvloeiende verplichtingen worden dan uiteindelijk leidend als toe te passen indexering van de personeelskosten.
5. De indexering van de budgetten m.b.t. alle overige uitgaven en inkomsten vindt eveneens (tenzij andere contractuele afspraken) voorlopig plaats op basis van de raming van de prijsindexering uit de laatst bekende Macro Economische Verkenningen (MEV) van

het Centraal Planbureau (MEV 2018 - september 2017), tw +1,4%. Dit percentage wordt verhoogd met 0,8% als gevolg van een te lage toegepaste indexering op de budgetten 2018. Dit vloeit voort uit de verwerking van de mei- en septembercirculaire 2017 Gemeentefonds waarbij hiervoor al een structurele stelpost beschikbaar is gesteld. Per saldo worden dus voor 2019 de budgetten van 2018 in de basis verhoogd met 2,2% (indexering 2019: +1,4% aangevuld met een correctie 2018: +0,8%).

6. Prognose aantal inwoners:

1-1-2018	22.295 inwoners	
1-1-2019	22.315 inwoners	(+ 20 inwoners)
1-1-2020	22.335 inwoners	(+ 20 inwoners)
1-1-2021	22.355 inwoners	(+ 20 inwoners)
1-1-2022	22.375 inwoners	(+ 20 inwoners)

7. Prognose aantal woonruimten:

1-1-2018	9.318 woonruimten	
1-1-2019	9.397 woonruimten	(+ 79 woonruimten)
1-1-2020	9.506 woonruimten	(+ 109 woonruimten)
1-1-2021	9.573 woonruimten	(+ 67 woonruimten)
1-1-2022	9.625 woonruimten	(+ 52 woonruimten)

Bij de berekening van de Algemene Uitkering wordt geen rekening meer gehouden met de verdeling naar woningen, capaciteit bijzondere woongebouwen en recreatiewoningen. De totaal-telling hiervan (=woonruimten) zoals geregistreerd via de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) is hierbij bepalend geworden. De ontwikkeling van het aantal woonruimten is het resultaat van de woningbouw-prognose van de gemeente Laarbeek.

8. Autonome reële toename van de personeelslasten als gevolg van nominale periodieke verhogingen (jaarlijks € 15.000,-) en een stelpost t.b.v. de financiële consequenties als gevolg van bevorderingen, functiewaardering, marktconforme aanpassingen etc. (jaarlijks € 10.000,-).

9. Rente interne financieringsmiddelen, voorzieningen o.b.v. contante waarde: 3,00 %
 Rente interne financieringsmiddelen, reserves en overige voorzieningen: 0,00 %
 Rente nieuwe investeringen: 2,00 %

Als gevolg van de gewijzigde BBV-wetgeving is de toegepaste rente voor de bouwgrond-exploitatie met ingang van 1-1-2016 verlaagd. Daarnaast is de rentebijbeschrijving over de interne financieringsmiddelen (behoudens de voorzieningen o.b.v. contante waarde) teruggebracht naar 0%.

10. De afschrijvingen zijn tegen dezelfde termijnen doorgerekend als in de begroting 2018. Nieuwe investeringen worden afgeschreven op basis van het gestelde in artikel 6 van de 'Financiële verordening gemeente Laarbeek 2014' ex artikel 212 gemeentewet.

11. Autonome toename onderhoudskosten o.a. door toename m² bestrating en plantsoenen, aantal lichtmasten e.a. gemiddeld € 25.000,- per jaar (€ 15.000,- wegen en € 10.000,- bos, natuur en landschapsbeheer).

12. Autonome toename opbrengst onroerende zaakbelastingen in verband met nieuw- en verbouw gemiddeld € 18.000,- per jaar (woningen: € 11.000 / niet-woningen: € 7.000).

13. Bij de doorrekening van de hoogte van het Gemeentefonds is rekening gehouden met:
- het meerjarenperspectief genoemd in de meircirculaire 2017, de aanpassingen in de septembercirculaire 2017, decembercirculaire 2017, maartcirculaire 2018 en meircirculaire 2018 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK);
 - de ontwikkeling van het aantal inwoners;
 - de ontwikkeling van het aantal woonruimten;
 - methode constante lonen en prijzen.

14. Het budget voor 'incidentele onvoorziene lasten' wordt jaarlijks geraamd op € 45.000,-.

15. Het budget voor 'structurele onvoorziene lasten' is geraamd op € 15.000,- per jaar voor de periode 2019 t/m 2022.
16. Het budget voor 'incidenteel (overig) nieuw beleid' is geraamd op jaarlijks € 40.000,-.
17. Het budget 'structureel (overig) nieuw beleid' is geraamd op jaarlijks € 0,- voor de periode 2019 t/m 2022.
18. Voor vervangingsinvesteringen voor de periode 2019 t/m 2022 zijn de volgende structurele stelposten jaarlijks opgenomen:
-	vervangingsinvesteringen algemeen (overig):	€	15.000,-
-	vervangingsinvesteringen openbare verlichting:	€	15.000,-
-	vervangingsinvesteringen wegen:	€	23.000,-

Omschrijving	(bedragen x € 1.000,-)				
	2018	2019	2020	2021	2022

3.3 Financieel meerjarenperspectief 2018-2022

1. Budgetprognose bij ongewijzigd beleid					
1.1 Saldo 2018 conform begroting 2018 (incl. dekkingsplan 2018 & incl. septembercirculaire 2017)	-195	-195	-195	-195	-195
1.2 Meerjarenraming 2019 t/m 2021 (begroting 2018) (Zie bijlage 3 op blz. B7 en financieel meerjarenperspectief op bladzijde 20-21 van de Programmabegroting 2017)		217	290	79	79
1.3 1^e financiële bijstelling 2018 (decembercirculaire 2017 Gemeentefonds) In de 1 ^e financiële bijstelling 2018 heeft de verwerking plaatsgevonden van de budgettaire gevolgen van de decembercirculaire 2017 Gemeentefonds voor het dienstjaar 2018 waarbij de bijstelling 2018 ten gunste is gebracht van het geraamd rekeningresultaat 2018. (raadsbesluit: 15 maart 2018)	44				
Totaal onderdeel 1	-151	22	95	-116	-116
2. Bijstellingen op basis van nadere gegevens en ontwikkelingen					
2.1 Ontwikkeling uitkering uit het Gemeentefonds					
a. <u>Septemercirculaire 2017 Gemeentefonds</u> Bij de vaststelling van de begroting 2018 zijn tevens in het dekkingsplan direct de budgettaire gevolgen verwerkt van de septemercirculaire 2017 over het jaar 2018 en constant doorgetrokken tot en met 2021 (zie 1.1). De budgettaire gevolgen voor de jaren 2019 t/m 2021 dienen nog te worden bijgesteld in deze Kadernota.		-50	-98	-136	-136
b. <u>Decemercirculaire 2017 Gemeentefonds</u> Bij het uitkomen van de decemercirculaire 2017 Gemeentefonds is tevens via een Raadsinformatiebrief een notitie uitgebracht over de budgettaire gevolgen hiervan over de jaren 2018 t/m 2021. Het financieel effect voor 2018 is reeds verwerkt in de 1 ^e financiële bijstelling 2018. De budgettaire gevolgen voor de jaren 2019 e.v. zouden worden betrokken bij de samenstelling van deze Kadernota 2019.		44	44	44	-64
c. <u>Maartcirculaire 2018 Gemeentefonds</u> Als gevolg van de vaststelling van het Interbestuurlijk Programma (IBP) van het kabinet Rutte III is de maartcirculaire 2018 Gemeentefonds uitgebracht. De budgettaire gevolgen hieruit voor de jaren 2018 e.v. worden betrokken bij de samenstelling van deze Kadernota 2019.	-20	88	385	584	898
Aangezien in bovenstaande berekening ook de ontwikkeling van de uitkering Gemeentefonds 2022 is opgenomen, is het voor een juist beeld noodzakelijk om aanvullend de ontwikkeling in de uitgaven bij ongewijzigd beleid voor het jaar 2022 op te nemen:					
<i>Bijstellingen als gevolg van ongewijzigd beleid:</i>					
- structurele onvoorziene lasten					-15
- jaarlijkse periodieke verhogingen salarissen					-15
- personele bevorderingen					-10
- autonome stijging budget onderhoud wegen					-10
- autonome stijging budget onderhoud bos, natuur en landschapsbeheer					-10
- autonome toename ozb-opbrengst					18
- stelpost vervangingsinvesteringen algemeen					-15
- stelpost vervangingsinvesteringen openbare verlichting					-15
- stelpost vervangingsinvesteringen wegen					-23
<i>Bijstellingen als gevolg van doorwerking Ontwikkelagenda:</i>					
- stelpost ontwikkeling uitkering Gemeentefonds a.g.v. mutatie leerlingen-aantal VO					-10
- kapitaallasten nieuwe investeringen duurzame verlichting					-27
- energiebesparing a.g.v. investeringen duurzame verlichting					13
- afbouw budget 'economische zaken'					20
- afbouw budget 'begeleiding mensen naar werk'					pm

Omschrijving	(bedragen x € 1.000,-)				
	2018	2019	2020	2021	2022
2.2 Bijstelling bijdrage Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering Vanaf 2018 is geen sprake meer van rechtstreekse betalingen door het rijk aan de VNG. Hierdoor zijn bestaande reserveringen vanuit het gemeentefonds met ingang van dat jaar ongedaan gemaakt. De hierdoor vrijgevallen bedragen in het Gemeentefonds zijn aangewend ter dekking van het nieuwe Fonds Gemeentelijke Uitvoering dat de VNG in het leven heeft geroepen. Hiervoor was een stelpost voor gereserveerd ter grootte van € 50.000. Echter de definitieve uitwerking heeft aangegeven dat hiervoor m.i.v. 2018 een bedrag noodzakelijk is van € 64.349. Dit vraagt om een noodzakelijke aanvullende bijstelling van structureel € 14.349,-.	-14	-14	-14	-14	-14
2.3 Budgettair effect Meicirculaire 2018 Gemeentefonds	580	211	170	221	179
Totaal onderdeel 2	546	279	487	699	764
Geraamde saldi (totaal onderdelen 1 t/m 2)	395	301	582	583	648

3.4 Dekkingsplan 2018-2021 (conform begroting 2018)

1. Opbrengst Onroerendezaakbelastingen In het lopende dekkingsplan van de begroting 2018 is een stijging van de ozb-opbrengst ingerekend van jaarlijks 3% over de periode 2019 t/m 2020 en in 2021 met 1,3% als inflatiepercentage.	120	243	299	299	
2. Opbrengst diverse leges In het dekkingsplan van de begroting 2018 is voor de periode 2019-2021 rekening gehouden met een verhoging van de opbrengst bouwleges met jaarlijks 2% en een verhoging van de opbrengst overige leges met jaarlijks 5%, voor zover mogelijk.	12	24	36	36	
Totaal dekkingsplan tekorten	0	132	267	335	335
Meerjarenprognose saldi, ná uitvoering dekkingsplan, inclusief circulaire	395	433	849	918	983

3.5 Samenvatting financieel meerjarenperspectief 2018-2022

Budgetprognose					
1. Prognose bij ongewijzigd beleid	-151	22	95	-116	-116
2. Bijstellingen op basis van nadere gegevens en ontwikkelingen	546	279	487	699	764
Geraamde saldi	395	301	582	583	648
Dekkingsplan					
1. Opbrengst Onroerendezaakbelastingen	0	120	243	299	299
2. Opbrengst diverse leges	0	12	24	36	36
Totaal Dekkingsplan	0	132	267	335	335
Meerjarenprognose saldi, incl. dekkingsplan en circulaire	395	433	849	918	983

3.6 Onontkoombare bijstellingen

Onontkoombare bijstellingen bestuur, personeel en bedrijfsvoering					
1. Uitbreiding van 3,0 fte naar 3,5 fte wethouders (van 4 naar 5 personen) De uitbreiding van 0,5 fte met ingang van 17 mei 2018 vraagt om extra budgetruimte van €47.000 vanaf 2019. Voor 2018 betreft dit voor 7,5 maand een bedrag van € 30.000. Verbouwing bestuursvleugel om van vier naar vijf wethouderskamers te gaan - Via raadsvoorstel zal dekking ten laste van onvoorzien worden voorgesteld	-30 -12 12	-47	-47	-47	-47
2. Personeelsbestand en bedrijfsvoering in evenwicht met maatschappelijke opgaven - Plan van aanpak personele knelpunten - Noodzakelijke investeringen	-225 -75	-384 -75	-384 -75	-384 -75	-384 -75
Totaal mutaties a.g.v. aanvullende bijstellingen en maatregelen	-330	-506	-506	-506	-506

Omschrijving	(bedragen x € 1.000,-)				
	2018	2019	2020	2021	2022

3.7 Niet-beïnvloedbare bijstellingen

Effecten ontwerpbegrotingen gemeenschappelijke regelingen					
1. GGD Brabant-Zuidoost: <u>1ste begrotingswijziging GGD 2018</u> - eenmalige aanvulling negatieve algemene reserve tot aan gestelde minimale niveau van € 600.000 (2018: 1,0173 p/i) - structurele verhoging inwonerbijdrage als gevolg van toename aantal lijkschouwingen en euthanasieverklaringen (2018: € 0,105 p/i, oplopend naar € 0,16 p/i in 2020) <u>Kadernota 2019 / Ontwerpbegroting 2019</u> structurele en onvermijdelijke meerkosten (a.g.v. oa loonkostenstijging € 250.000 en kosten statushouders kinderen € 70.000); de gevolgen zijn waarschijnlijk pas later inzichtelijk bij de presentatie van de Begroting 2019 GGD. - Mogelijke dekking via algemene reserve of bezuinigingen? AB: 4 juli 2018	-22				
	-2	-3	-4	-4	-4
		-10	-10	-10	-10
		10	10	10	10
		pm	pm	pm	pm
2. Metropool Regio Eindhoven (MRE): - claim Attero over 2015 t/m jan.2017: totaal € 4,8 miljoen - eventuele nieuwe wensen n.a.v. behandeling Regionale Agenda? - aankondiging structurele tekort RHCE a.g.v. doorontwikkeling van het Duurzame Digitale Beheersysteem (DDBS)		pm	pm	pm	pm
		pm	pm	pm	pm
		pm	pm	pm	pm
3. Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO) <u>Kadernota 2019 / Ontwerpbegroting 2019 (AB: 6-4-2018):</u> Voorgesteld wordt om de gemeentelijke bijdrage miv 2019 structureel met € 1 miljoen te verhogen, hetgeen leidt voor Laarbeek tot € 28.000 extra. Verder diverse financiële risico's zoals onvoldoende indexering komende jaar (±€ 350.000), incidentele baten (±€ 400.000). Daarnaast zal de dekking voor structureel tekort Arbeidshygiëne pas bij de Kadernota 2020 VRBZO worden aangegeven (miv 2022 totaal € 580.000)		-28	-28	-28	-28
		pm	pm	pm	pm
4.a Peelgemeenten Onderdeel Bijzondere bijstand, Minimabeleid en Schuldienstverlening (BMS); structureel tekort Bijzondere bijstand	-41	-41	-41	-41	-41
4.b Peelgemeenten GR Peelgemeenten ontwerpbegroting 2019 (uitvoeringskosten) - Dekking kosten sociaal domein ten laste van budget sociaal domein??	-96	-143	-157	-134	-165
	96	143	157	134	165
Totaal effecten/voorstellen gemeenschappelijke regelingen	-65	-72	-73	-73	-73

Meerjarenprognose saldi, ná bestuur, personeel en bedrijfsvoering en Gemeenschappelijke Regelingen	0	-145	270	339	404
---	----------	-------------	------------	------------	------------

3.8 Globale doorkijk meerjarenperspectief 2018-2027

(bedragen x € 1.000,-)

	Kadernota 2019-2022					Globale prognose 2023-2027				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
1. Budgetprognose ongewijzigd beleid 2018 t/m 2021 volgens begroting 2018 (Meerjarenraming, incl. dekkingsplan 2018 en septembercirculaire 2017 + 1 ^e fin.bijstelling 2018)	-151	22	95	-116	-116	-116	-116	-116	-116	-116
2. Bijstellingen op basis van nadere gegevens en ontwikkelingen:										
- Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds:										
- septembercirculaire 2017 Gemeentefonds		-50	-98	-136	-136	-136	-136	-136	-136	-136
- decembercirculaire 2017 Gemeentefonds		44	44	44	-64	-64	-64	-64	-64	-64
- maartcirculaire 2018 Gemeentefonds	-20	88	385	584	898	898	898	898	898	898
rijkskorting ivm lagere apparaatskosten (periode 2023 t/m 2025 / gem. ±€ 135.000 p/j)						-130	-265	-405	-405	-405
uitgaven ongewijzigd beleid					-95	-95	-95	-95	-95	-95
doorwerking Ontwikkelagenda					-4	9	25	25	25	25
- Bijstelling bijdrage Fonds Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14
- Budgettair effect Meicirculaire 2018 Gemeentefonds	580	211	170	221	179	179	179	179	179	179
Geprognosticeerde saldi	395	301	582	583	648	531	412	272	272	272
<u>DEKKINGSPLAN 2018-2021 (conform begroting 2018)</u>										
1. Opbrengst OZB										
- ozb-opbrengst (woningen + niet-woningen):										
2019 t/m 2020: +3%		120	243	299	299	299	299	299	299	299
2021: +1,3% inflatiepercentage										
2. Opbrengst leges										
- Verhoging opbrengst bouwleges en overige leges:										
2019 t/m 2021: - bouwleges jaarlijks 2%		12	24	36	36	36	36	36	36	36
- overige leges jaarlijks 5%, voor zover mogelijk										
Totaal dekkingsplan 2018-2021 (conform begroting 2018)	0	132	267	335	335	335	335	335	335	335
Saldi ná dekkingsplan / vóór onontkoombare voorstellen personeel, bestuur en bedrijfsvoering en Gemeenschappelijke Regelingen	395	433	849	918	983	866	747	607	607	607
<u>Onontkoombare bijstellingen (bestuur, personeel en bedrijfsvoering)</u>										
1. Uitbreiding van 3,0fte naar 3,5fte wethouders	-30	-47	-47	-47	-47	-47	-47	-47	-47	-47
2. Personeelsbestand en bedrijfsvoering in evenwicht met maatschappelijke opgaven	-300	-459	-459	-459	-459	-459	-459	-459	-459	-459

(bedragen x € 1.000,-)

			Kadernota 2019-2022				Globale prognose 2023-2027				
		2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Niet beïnvloedbare bijstellingen (Gemeenschappelijke Regelingen)											
1.	GGD Brabant-Zuidoost	-24	-3	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4
2.	Metropool Regio Eindhoven (MRE)		pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
3.	Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)		-28	-28	-28	-28	-28	-28	-28	-28	-28
4.	Peelgemeenten										
	Bijzondere bijstand, Minimabeleid en Schulddienstverlening (BMS); onderdeel Bijzondere bijstand	-41	-41	-41	-41	-41	-41	-41	-41	-41	-41
	GR Peelgemeenten (uitvoeringskosten)	-96	-143	-157	-134	-165	-165	-165	-165	-165	-165
	Dekking kosten Sociaal Domein t.l.v. budget Sociaal Domein??	96	143	157	134	165	165	165	165	165	165
Totaal voorgestelde aanvullende bijstellingen en maatregelen 2018-2022		-395	-578	-579	-579	-579	-579	-579	-579	-579	-579
SALDI NÁ AANVULLENDE BIJSTELLINGEN EN MAATREGELEN (+=overschot / -=tekort)		0	-145	270	339	404	287	168	28	28	28